

Nauczycielka brajla p. Beata Ingram pomaga niewidomej uczennicy odczytać wybrany tekst

Świat pod palcami. O książkach i czytelnictwie dzieci i młodzieży z dysfunkcją wzroku

Wyrażenie „świat pod palcami” często kojarzymy z książką czytaną przez niewidomego, z zapisanym na brajlowskich kartach i odkrywanym za pomocą dotyku światem przygód, wyobraźni, wiedzy. Widzimy, jak to wyrażenie zmienia dziś swoją konotację. Umownie rozszerzam je na środowisko osób słabowidzących, które poszukuje wiadomości o świecie oraz komunikuje się za pomocą klawiatury lub dotykowego ekranu swoich urządzeń, podobnie jak czynią to widzący użytkownicy Internetu, smartfonów i podobnych narzędzi IT.

Problematykę związaną z dostępnością książek oraz czytelnictwem dzieci i młodzieży z dysfunkcją wzroku postaram się przybliżyć Czytelnikom „Rocznika Biblioteki Kraków” na przykładzie uczniów Zespołu Szkół i Placówek pn. „Centrum dla Niewidomych i Słabowidzących w Krakowie”. Z tą placówką związana jestem od wielu lat, pracuję w szkolnej bibliotece. Najpierw jednak krótka prezentacja: założony w 1948 roku, krakowski Ośrodek stanowi ważne centrum edukacji, doradztwa i rehabilitacji dzieci i młodzieży z dysfunkcją wzroku w szerokim przedziale wiekowym – poczynając od bardzo małych dzieci (0–6 lat), które obejmuje wszechstronną opieką zespół wczesnego wspomagania rozwoju, poprzez młodzież na wszystkich etapach kształcenia, kończąc na słuchaczach szkół policealnych^[1].

[1] Ze strony internetowej <http://www.blind.krakow.pl/zespol.html> (dostęp: 25.10.2023).

Nasza placówka kilkakrotnie zmieniała nazwę, obecnie w skrócie nazywamy ją Centrum, jednak adres od 1968 roku pozostaje niezmienny – Kraków, ul. Tyniecka 6.

Aktualnie w naszym Centrum kształci się 201 uczniów z dysfunkcją wzroku. Jesteśmy jednym z 11 ośrodków w Polsce dla dzieci i młodzieży z tą niepełnosprawnością. Po ukończeniu naszej szkoły podstawowej uczniowie mogą kontynuować naukę w technikum, gdzie mają do wyboru kilka kierunków kształcenia: technik masażysta, technik prac biurowych, technik tyfloinformatyk, technik realizacji nagrań, technik architektury krajobrazu. W szkole branżowej uczą się zawodu koszykarz-plecionkarz i ogrodnik, natomiast w szkole policealnej – zawodu technik administracji, technik tyfloinformatyk, technik realizacji nagrań i florysta. Ważną częścią naszego Zespołu jest szkoła przysposabiająca do pracy oraz szkoła muzyczna I stopnia.

Wśród uczniów Centrum większość – ok. 85% – stanowią uczniowie słabowidzący o bardzo zróżnicowanym poziomie funkcjonowania wzrokowego. Wielu naszych uczniów mieszka w internacie ze względu na odległość od domu rodzinnego.

Wszyscy wychowankowie, jak również około 200-osobowe grono pedagogiczne, a także pozostali pracownicy Centrum i rodzice uczniów mają możliwość korzystania ze zbiorów szkolnej biblioteki. Księgozbiór liczy 26 400 woluminów i jest dostosowany do potrzeb i możliwości percepcyjnych wszystkich czytelników. Ważną jego część stanowią zbiory specjalne, czyli literatura piękna i podręczniki wydane w brajlu, podręczniki drukowane powiększoną czcionką, zbiory audiowizualne oraz tyflografika – grafika czytelna dla osób niewidomych.

Typhlos z języka greckiego znaczy niewidomy. Wszyscy nauczyciele Centrum dzięki ukończonym studiom kierunkowym lub podyplomowym są tyflopedagogami. W bibliotece posiadamy bogaty księgozbiór metodyczny, w tym cenny dział literatury tyflogicznej, poświęconej nauczaniu i wychowaniu uczniów słabowidzących i niewidomych. W bibliotece pracują dwie nauczycielki bibliotekarki.

Pismo Braille'a

„Świat pod palcami” pozostaje dobrą metaforą książki dla niewidomego czytelnika. Warto tutaj przypomnieć genialny wynalazek pisma punkowego, który zawdzięczamy Louisowi Braille'owi (1809–1852) – francuskiemu niewidomemu nauczycielowi.

Udoskonalił on wcześniejsze próby opracowania pisma dla niewidomych, w tym między innymi pomysł dotykowego pisma-szyfru, autorstwa kapitana Charles'a Barbiera. W 1825 roku Louis Braille opracował pierwszy projekt swojego pisma, w 1829 ogłosił zmodyfikowane zasady systemu. Nazywany jest darczyńcą niewidomych, ponieważ jego wynalazek nie tylko dał możliwość samodzielnego, sprawnego pisanie i czytania, ale przede wszystkim „otworzył niewidomym bramy wiedzy” – jak głosi napis na rodzinnym domu Braille'a w Coupvray niedaleko Paryża. W uznaniu zasług w 1952 roku prochy Louisa Braille'a złożono w paryskim Panteonie.

Na czym polega pismo Braille'a?

Jest to pismo czytane dotykiem, litera/znak mieści się pod opuszką palca. Bardzo różni się od konwencjonalnego pisma osób widzących, jednak w środowisku niewidomych zyskało ogromną popularność i ze względu na zastosowanie do wszystkich alfabetów jest używane na całym świecie.

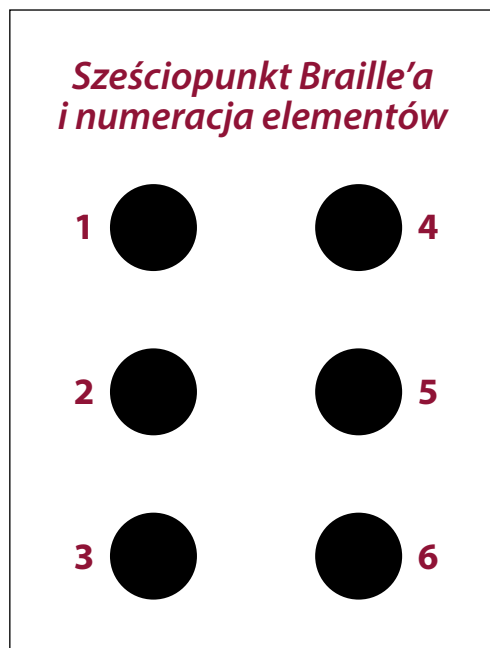
Podstawę pisma Louisa Braille'a, które popularnie nazywane jest „brajlem”, stanowi prostokąt, tak zwany sześciopunkt, utworzony z 6 wypukłych punktów, umieszczonych w dwóch kolumnach, po trzy punkty w każdej. Punkty mają stałą numerację widoczną na załączonej obok ilustracji^[2].

Układ wypukłych punktów w sześciopunkcie tworzy odpowiednią literę. Na przykład literę „a” stanowi punkt 1, „b” – punkty 1 i 2, „c” – punkty 1 i 4. Z różnej ilości i konfiguracji punktów uzyskuje się 64 znaki. Znaki pierwszej górnej serii (rząd a–j) poprzedzone oddzielnym znakiem cyfry (punkty 3, 4, 5, 6) tworzą cyfry i liczby.

System Braille'a służy do zapisu różnych tekstów, w tym oczywiście tekstów literackich, jest stosowany także w notacji wyrażeń matematycznych, chemicznych, fizycznych czy muzycznych.

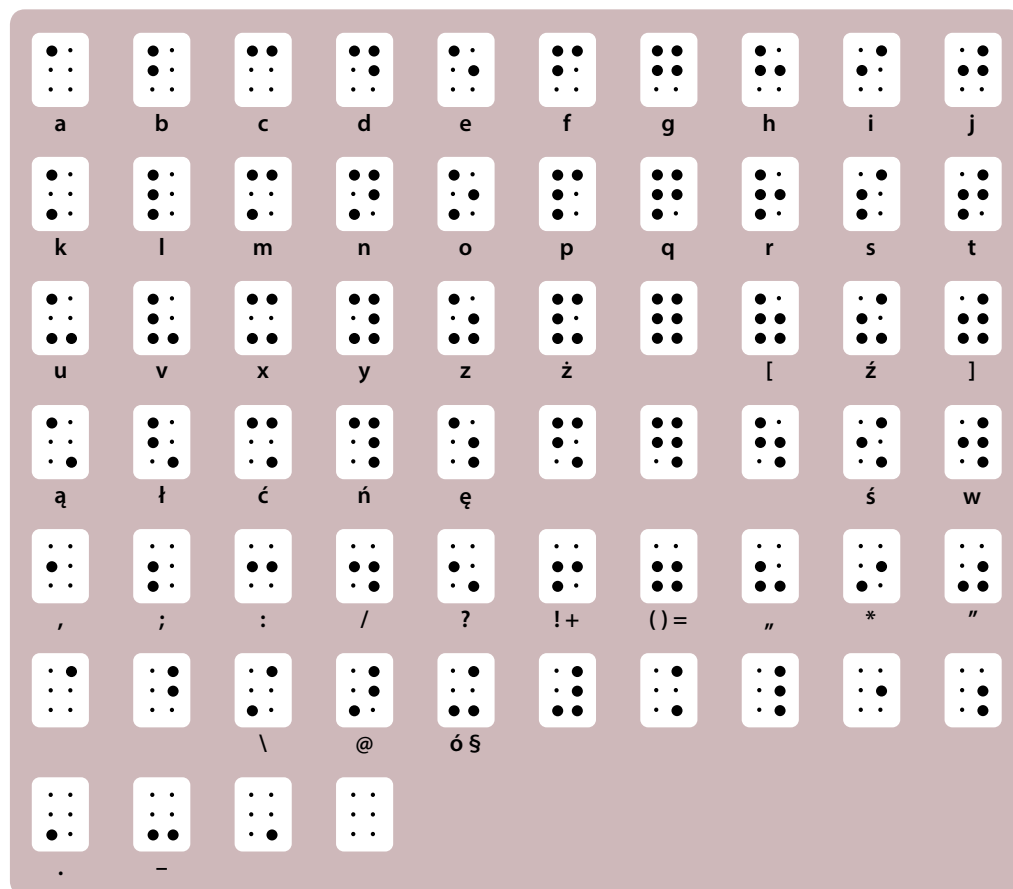
Książki i czasopisma dla niewidomych czytelników

Brajlowska litera lub znak ma średnią wielkość około 6,5 mm. Litery brajlowskie są zatem zdecydowanie większe od zwykłych liter, nazywanych w naszym środowisku czarnodrukowymi, które możemy dowolnie powiększać, zmniejszać lub wybierać ich krój w przeciwieństwie do liter

Sześciopunkt brajlowski z zaznaczoną numeracją punktów wypukłych. Czarne kropki są punktami wypukłymi w piśmie i druku Braille'a.
Opracował Marek Jakubowski

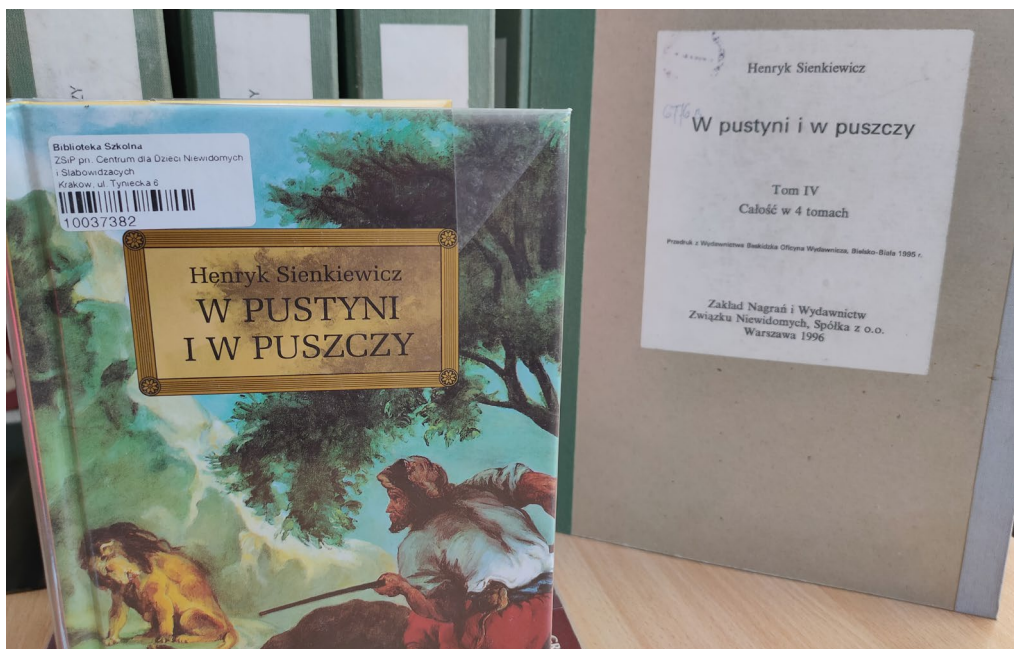
[2] <https://pzn.org.pl/stanowisko-polskiego-zwiazku-niewidomych-w-sprawie-napisow-w-brajlju-na-opakowaniach-lekow/> (dostęp: 25.10.2023).

Polski alfabet Braille'a z oznaczeniem znaków interpunkcyjnych i innych najczęściej stosowanych znaków, źródło: opracowanie własne na podstawie <https://alfabet.braille.edu.pl>

brajlowskich. Tekst zapisany w brajlu ma objętość co najmniej czterokrotnie większą niż jego odpowiednik w zwykłym druku. Z tego powodu książki dla niewidomych, mimo iż są drukowane dwustronnie, przeważnie składają się z kilku tomów i mają większy format, najczęściej 31 × 24 cm. Powodem dużej objętości jest również grubszy papier, konieczny do wytłaczania wypukłych punktów.

Książki brajlowskie nie są powszechnie dostępne na rynku księgarskim. Ich drukiem i dystrybucją, najczęściej na zamówienie, zajmuje się kilka firm wydawniczych, np. P.H.U. Impuls w Lublinie, Altix w Warszawie,

drukarnia K. Śmiałka w Krakowie. Problemem dla czytelników i bibliotek jest wysoka cena książek, w tym lektur wydawanych w brajlu. Koszt zakupu jednego tomu literatury pięknej lub popularnonaukowej wynosi obecnie 190 zł. Warto zauważyć, że z czasem, pod naciskiem dłoni, wypukłe punkty brajlowskie stają się nieczytelne.

Bezpłatne są jedynie podręczniki, zarówno dla uczniów niewidomych, jak i słabowidzących, dotowane przez Ministerstwo Edukacji i Nauki. Ich przygotowaniem zajmuje się Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie. Na zlecenie ORE adaptację wykonuje między innymi Biuro Osób Niepełnosprawnych Uniwersytetu Warszawskiego, które opracowało szczegółowe zasady adaptacji materiałów dydaktycznych dla osób niewidomych i słabowidzących dostępne w Internecie.

Zaadaptowane i wydrukowane podręczniki zgodnie z zamówieniami złożonymi w ORE

Porównanie lektury *W pustyni i w puszczy* H. Sienkiewicza, wydanej w brajlu w czterech obszernych tomach i jednotomowego wydania w zwykłym druku (czarnodruku)

są wysyłane do szkół i ośrodków, w których kształcą się uczniowie z dysfunkcją wzroku. Wspomniane podręczniki mają tę samą treść co podręczniki dla uczniów widzących, ponieważ niewidomi i słabowidzący uczniowie muszą opanować te same podstawy programowe i zdają dokładnie takie same egzaminy jak ich widzący rówieśnicy.

Adaptacja podręczników dla uczniów niewidomych polega między innymi na modyfikacji poleceń tak, by były wykonalne dla niewidomych, na dołączeniu dokładnego opisu grafiki, odpowiednim formatowaniu tekstu, tabel itp., z zachowaniem merytorycznej wierności czarnodrukowemu oryginałowi. W Ośrodku Rozwoju Edukacji szkoły mogą również uzyskać dostęp do wersji elektronicznych wszystkich zaadaptowanych podręczników.

W bibliotece krakowskiego Centrum dla Niewidomych i Słabowidzących oprócz podręczników gromadzimy i udostępniamy literaturę piękną i popularnonaukową, dostosowaną do bardzo zróżnicowanego wieku naszych uczniów i ich możliwości percepcyjnych. Najmłodszym czytelnikom objętym wczesnym wspomaganiami oraz uczniom najmłodszych klas szkoły podstawowej oferujemy książki dotykowe, książeczki dźwiękowe, książki zapisane brajlem na folii, tyflografikę. Niewidomym uczniom starszych klas szkoły podstawowej i ponadpodstawowej zapewniamy beletrystykę w brajlu, audiobooki oraz książki w standardzie DAISY. Ten cyfrowy format, przygotowany głównie przez Fundację Klucz, jest dedykowany osobom z dysfunkcją wzroku. Niewidomym umożliwia słuchanie nagranej przez lektora książki (np. beletrystyki lub literatury popularnonaukowej), a osobom słabowidzącym dodatkowo daje możliwość analizowania tekstu wyświetlanego na ekranie i umożliwia nawigację w prezentowanym tekście.

W bibliotece prenumerujemy czasopisma „Promyczek” dla dzieci młodszych oraz „Pod Lupą” (dawniej „Światełko”) – dla starszych uczniów, wydawane w brajlu i powiększoną czcionką przez Polski Związek Niewidomych. Są to dwumiesięczniki cieszące się wśród dzieci i młodzieży dużą popularnością.

Podręczniki i inne książki dla uczniów słabowidzących

Na rynku księgarskim nie kupimy podręczników drukowanych powiększoną czcionką, które, jak wspomniałam, również są przygotowywane przez Ośrodek Rozwoju Edukacji i przekazywane do placówek kształcących uczniów słabowidzących.

Do tej pory na zlecenie ORE zostały zaadaptowane wybrane tytuły podręczników z prawie wszystkich przedmiotów do szkoły podstawowej i niektóre tytuły dla liceów i techników. Wobec braku adaptacji wielu podręczników nauczyciele zmuszeni są sami dostosowywać podręczniki i materiały edukacyjne. Drukujemy je w szkole w formie czytelnej dla uczniów lub przekazujemy im wersje cyfrowe.

Podręczniki dla uczniów słabowidzących nie mogą być jedynie powiększonymi wersjami zwykłych książek. Ich adaptacja polega m.in. na zastosowaniu w druku czcionki bezszeryfowej, bez cieniowań – typu Arial, Helvetica, Verdana, przeważnie

wielkości 16–18 pkt. Zalecany jest jednokolumnowy układ tekstu, grafika powinna być czytelna, a ważne elementy rysunku wyodrębnione z tła wyraźnym konturem. Ilustrację należy umieścić blisko właściwego tekstu. W tych podręcznikach nie ma wiadomości rozrzuconych na marginesach, książki drukowane są czarną czcionką z większą interlinią na matowym papierze. W związku z tym podręczniki dla uczniów słabowidzących również mają duży format A4, składają się z kilku tomów i niestety są ciężkie. Wielkość stosowanej w nich czcionki nie jest wystarczająco duża i zadowalająca dla wielu uczniów. Uczniowie o poważniejszej, skomplikowanej wadzie wzroku wymagają często tekstów z czcionką 24-punktową i większą. W czytaniu stosują wówczas specjalne lupy lub urządzenia powiększające.

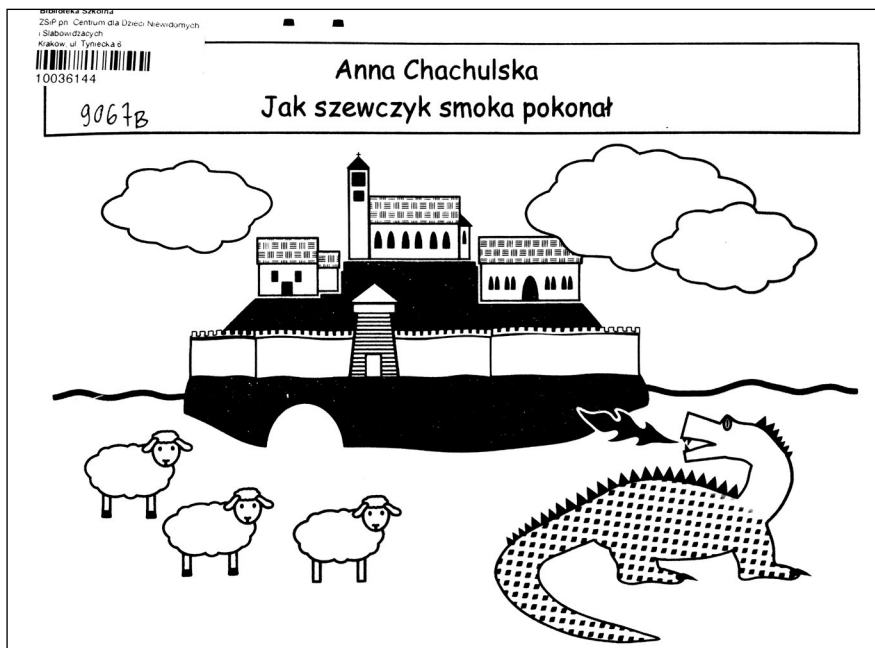
Specyfika czytania w brajlu

Nauka czytania w brajlu wymaga czasu i ćwiczeń doskonalących sprawność manualną oraz wrażliwość dotykową, na przykład poprzez rozpoznawanie dłońmi różnych faktur i kształtów. Obejmuje również ćwiczenia orientacji w małej przestrzeni, tak by uczeń zapamiętał układ punktów brajlowskich i zachował prawidłową liniaturę tekstu.

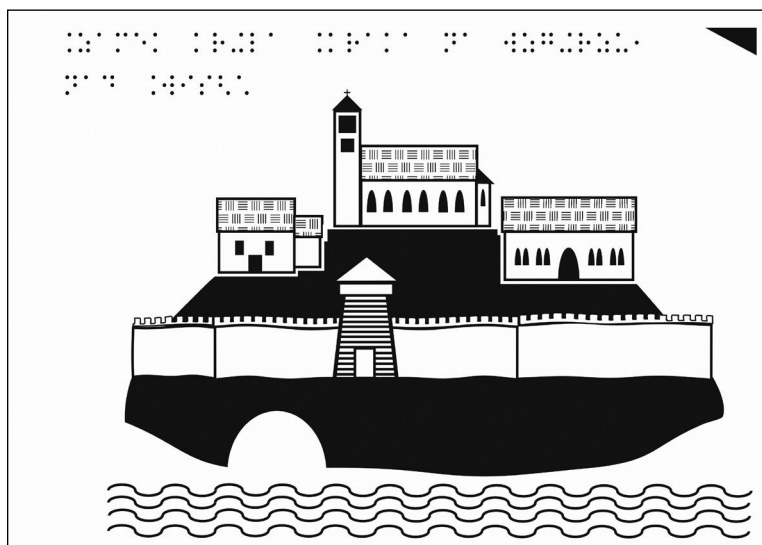
Większość uczniów niewidomych, którzy rozpoczynają naukę czytania i pisania w I klasie szkoły podstawowej, już pod koniec roku szkolnego wypożycza i czyta samodzielnie pierwsze książki lub krótkie teksty. Są jednak uczniowie, którzy z powodu sprzężonej niepełnosprawności lub późniejszej utraty wzroku, mimo dodatkowych lekcji brajla mają trudności z opanowaniem czytania i pisania tą techniką lub nie potrafią w ogóle nabyć umiejętności czytania i pisania w brajlu. Alternatywą są dla nich audiobooki i pomoc lektorów lub w przypadku starszych uczniów – skanowanie tekstów i korzystanie z programów syntezy mowy.

W beletryście wydawanej w brajlu niestety nie ma ilustracji, tak powszechnych i lubianych w książkach dla widzących czytelników. Schematyczne, wypukłe rysunki, wykresy i mapy pojawiają się jedynie w podręcznikach. Dzieci niewidome bardzo lubią ilustracje wzbogacające tekst i czekają na nie, mimo że mają duże problemy z rozpoznawaniem grafiki. Należy pamiętać, że „dla niewidomego rysunek nie jest podobny do przedmiotu, rysunek o p o w i a d a niewidomemu o przedmiocie”^[3]. Dotykowe ilustracje w książkach dla uczniów niewidomych rządzą się określonymi zasadami: rysunki powinny być uproszczone, czyli pozbawione zbędnych szczegółów, nakładających się linii i kształtów. Powinny być wykonane z zastosowaniem różnorodnych faktur, a jednocześnie przyjemne w dotyku. Grafika ma przybliżać czytelnikom trudne do bezwzrokowego poznania elementy rzeczywistości, na przykład kształty budowli, elementy przyrody. Czytanie wypukłych rysunków przez dzieci niewidome podobnie jak nauka brajla wymaga czasu i systematycznych ćwiczeń pod kierunkiem specjalistów.

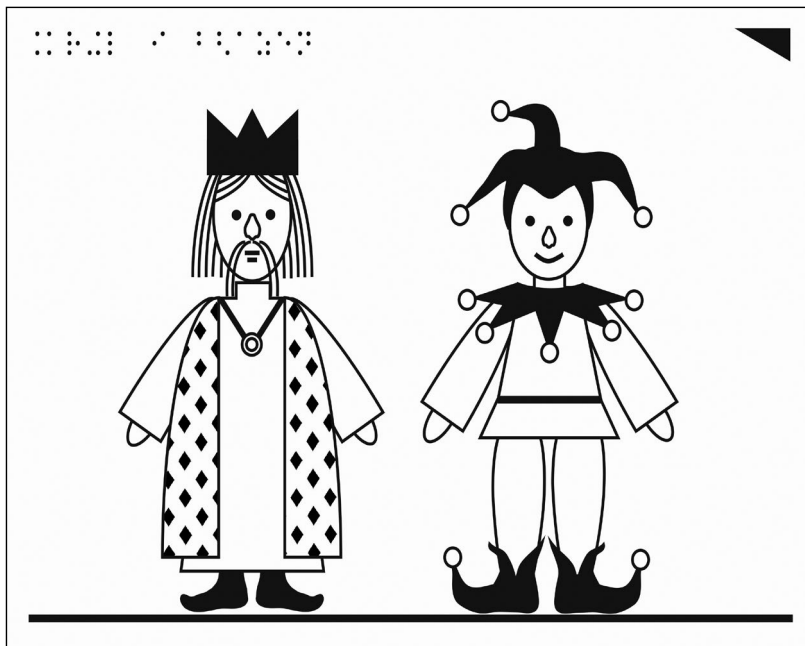
[3] *Instrukcja tworzenia i adaptowania ilustracji i materiałów tyflograficznych dla uczniów niewidomych. Opracowana na zlecenie Departamentu Zwiększania Szans Edukacyjnych MEN, red. E. Więckowska, Bydgoszcz–Kraków–Laski–Owińska 2011, s. 11.*

Okładka książki z rysunkiem brajlowskim zaprojektowanym przez A. Rębilas

Zamek króla Kraka na wzgórzu nad Wisłą – ilustracja A. Rębilas do książki A. Chachulskiej *Jak szewczyk smoka pokonał*; czarny trójkąt znajdujący się u góry po prawej stronie pomaga niewidomemu czytelnikowi we właściwej orientacji na stronie

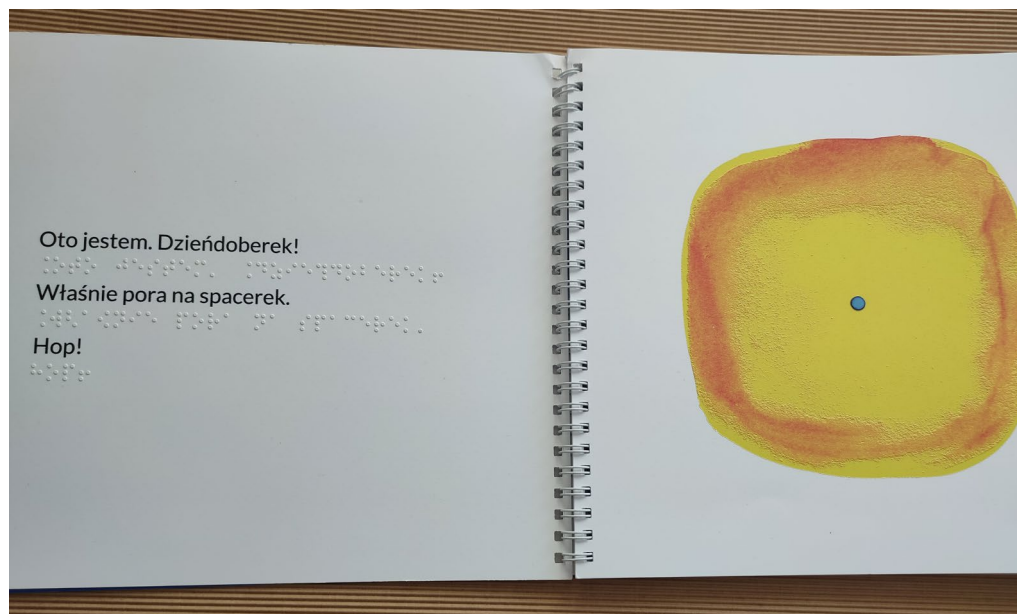
Dotykowa ilustracja autorstwa A. Rębilas z brajlowskim podpisem „Król i błazen” do książki A. Chachulskiej *Jak szewczyk smoka pokonał*

W bibliotece posiadamy książki brajlowskie dla dzieci, do których bardzo ciekawe i czytelne ilustracje na papierze puchnącym wykonała nasza koleżanka Agata Rębilas, nauczycielka biologii i twórczyni wielu interesujących pomocy dydaktycznych. Książki z ilustracjami Agaty Rębilas cieszą się wśród naszych czytelników niezwykłą popularnością.

Inną ofertę młodszym niewidomym czytelnikom przedstawiła dr Karolina Banaszek-Badura – autorka książek i graficzka, założycielka wydawnictwa Gimnastyka Wyobraźni. Kolorowa tyflografika zamieszczona obok tekstu brajlowskiego i czarnodrukowego jest wykonana innowacyjną metodą druku warstwowego. Nie są to ilustracje rzeczywistych przedmiotów, lecz abstrakcyjnych kształtów, takich jak plama, kropka, które są bohaterami tych książek.

W zbiorach biblioteki posiadamy również wiele przykładów tyflografiki autorstwa Marka Jakubowskiego ze Studia Tyflografiki „Tyflograf”. Są to na przykład kształty zwierząt, układ słoneczny, wypukłe mapy, symbole, plany miast itp.

Popularnością wśród najmłodszych niewidomych czytelników cieszą się również książki dotykowe wykonane przez nauczycieli Centrum i studentów kierunków pedagogicznych. Wykorzystujemy w nich różnorodne materiały (tkaniny, tektury itp.) o urozmaiconych fakturach, tworząc wyczuwalne dotykiem ilustracje do popularnych wierszy i krótkich opowiadań. Pomysłodawczynią tego typu książek jest Bożena Kazanowska, nauczycielka OSW dla Dzieci i Młodzieży Słabowidzącej w Lublinie, twórczyni Wypożyczalni Książek Dotykowych.

Dotykowa ilustracja kropki w książce K. Banaszekwicz-Badury pod tytułem *Kropka*

Focus 40 Blue – monitor brajlowski piątej generacji oferowany przez firmę Altix, źródło: <http://sklep.altix.pl/pl/monitory-i-notatniki-brajlowskie>

Znajomość pisma Braille'a jest wykorzystywana również w nowoczesnych narzędziach IT. Jeśli niewidomy uczeń nie chce korzystać z papierowych książek brajlowskich, może czytać książkę za pomocą monitora brajlowskiego (tzw. linijki brajlowskiej) podłączonego do komputera. Brajlowski monitor przetwarza na postać dotykową tekst czarnodrukowy, przesyłany na przykład z komputera, smartfona itp.

Specyfika czytania tekstów i czytelnictwo uczniów słabowidzących

W zależności od wady wzroku i dodatkowych schorzeń tempo czytania uczniów słabowidzących jest wolniejsze niż u widzących czy nawet u niewidomych rówieśników. „Często obraz widziany okiem niedowidzącym jest zamglony, niepełny,

zniekształcony”^[4]. Większa jest męczliwość oczu w trakcie czytania, dlatego w bibliotece stosujemy zasadę indywidualizacji wypożyczeń. W miarę możliwości staramy się dobrać wielkość czcionki do wymagań czytelników, powiększamy teksty, wydłużamy terminy zwrotu książek.

Ogromnym problemem jest dla nas brak lektur szkolnych wydanych większą czcionką. Wprawdzie w roku 2010 roku wydawnictwo Neiko Plus s.c. wydało w powiększonym druku serię lektur dla gimnazjów, lecz pozostaje to „kroplą w morzu potrzeb”. Dostępna w księgarniach seria beletrystyczna Wielkie Litery PWN jest zbyt skromna i adresowana przede wszystkim do seniorów.

Realizując zakupy na rynku księgarskim, staramy się wyszukiwać dla naszych uczniów książki z większą i czytelniejszą czcionką. Niestety, często lektury i inne tytuły literatury dla dzieci są pięknie ilustrowane, lecz tekst jest zamieszczony na kolorowym tle i drukowany małą, zbyt ozdobną i przez to nieczytelną czcionką. Alternatywą dla czytania tekstów drukowanych jest wypożyczanie i słuchanie audiobooków oraz bardzo popularne, zwłaszcza wśród młodzieży szkół ponadpodstawowych czytanie wersji cyfrowych książek z pomocą syntezatorów mowy. Nasi uczniowie świetnie radzą sobie z nowościami technologicznymi. Swobodnie surfują w Internecie, wykorzystując dedykowane im aplikacje powiększające ekran lub syntezatory mowy. Dla własnych potrzeb potrafią skanować teksty czarnodrukowe, by potem odczytać je za pomocą dostępnych aplikacji i narzędzi.

Najczęstszymi czytelnikami w bibliotece są uczniowie szkoły podstawowej. Niestety zauważamy, że wśród młodzieży starszej, np. uczniów technikum i szkoły policealnej, zanika popularność brajla i czytanie tekstów tradycyjnych na rzecz wersji cyfrowych i dźwiękowych. O wyborze formatu książki często decyduje szybkość czytania z pomocą syntezatora mowy i urządzeń wspomagających. Podobnie jak w szkołach dla widzących uczniów u nas również w grupie starszej młodzieży znajdują się uczniowie, którzy zdecydowanie stronią od czytania, a zobowiązani do przeczytania lektury sięgają jedynie po streszczenia.

Inaczej jest w przypadku młodszych uczniów, którzy nadal chętniej wybierają papierowe wydania książek. Zauważamy, że dzięki temu lepiej skupiają się na tekście, ćwiczą uważność i pamięć, potrafią czytać refleksyjnie i z dużym zainteresowaniem. Utrwalają przy tym zasady ortografii, interpunkcji, właściwy układ tekstu na stronie. Sami przyznają: „Czasem czytam taką zwykłą książkę, a czasem słucham audiobooka – różnie. Kiedy jednak się uczę, wolę mieć to pod palcami, bo wtedy lepiej zapamiętuję”^[5].

[4] *Jak pomóc dzieciom słabowidzącym? Poradnik dla rodziców, nauczycieli i studentów*, red. W. Utnik, A. Lisowska, E. Sękowska, Lublin 1996, s. 17.

[5] B. Ingram, *Czy pismo Braille'a jest jeszcze potrzebne?*, „Co Słyszać? Biuletyn ZSiP pn. Centrum dla Niewidomych i Słabowidzących w Krakowie” 2023, nr 1, s. 22.

Preferencje czytelnicze dzieci i młodzieży z dysfunkcją wzroku mimo trudności wynikających z percepcji druku są podobne do zainteresowań widzących rówieśników.

Wśród najmłodszych największą popularnością niezmiennie cieszą się baśnie, bajki, wierszyki, opowiadania, znane serie detektywistyczne lub opowieści o zwierzętach. Dzieci ze szkoły podstawowej chętnie sięgają również po literaturę popularnonaukową, wydawnictwa albumowe, które czytają sami lub w przypadku mniejszego druku z pomocą dorosłych opiekunów.

Wśród uczniów starszych klas szkoły podstawowej lub uczniów szkół ponadpodstawowych od kilku lat króluje literatura fantasy. Zainteresowaniem cieszy się także beletrystyka obyczajowa polskich i zagranicznych autorów oraz powieści kryminalne i sensacyjne, znane z list bestsellerów. Starsi uczniowie często sięgają po poradniki z zakresu psychologii lub książki związane z wybranym kierunkiem kształcenia i planowanym zawodem (masaż, realizacja nagrań).

Nasi uczniowie dobrze orientują się w nowościach wydawniczych, posiadają własne domowe księgozbiory, kupują e-booki. Wielu z nich korzysta z innych bibliotek. Uczniowie często podpowiadają nam tytuły interesujących ich zdaniem książek.

Aktywne formy pracy w bibliotece

W bibliotece realizujemy zajęcia z edukacji czytelniczej i medialnej. Zachęcając uczniów do czytania, od wielu lat kontynuujemy akcję „Zabierz książkę na wakacje i ferie”. Uczestniczymy w kolejnej edycji Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa. W ten sposób pozyskaliśmy fundusze na zakupy atrakcyjnych nowości wydawniczych dla dzieci i młodzieży.

Dla potrzeb uczniów przygotowujemy brajlowskie adaptacje brakujących lektur lub poczytnych książek, na które czekają nasi czytelnicy.

Z pasjonatami czytania zamierzamy kontynuować spotkania w Dyskusyjnym Klubie Książki, a pod koniec roku szkolnego najaktywniejszych czytelników ponownie wyróżnimy nagrodami książkowymi.

Kilkoro naszych utalentowanych absolwentów może poszczycić się własnymi publikacjami, które ukazały się na ogólnodostępnym rynku księgarskim. Są wśród nich autorzy powieści tacy jak Katarzyna Zawodnik (*Zapisz zmiany*) i Bartłomiej Kiełt (*Żywi i martwi*) oraz poradników: Ewa Domańska (*Kolory życia*) i Marcin Ryszka (*Nie widzę przeszkód*). Z satysfakcją gromadzimy ich książki w naszych zbiorach, a z autorami organizujemy spotkania w ramach Klubu Absolwenta.

Popularyzując czytelnictwo, od wielu lat współpracujemy z krakowskim oddziałem Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich. Nasi uczniowie co roku z powodzeniem biorą udział w Małopolskim Konkursie Pięknego Czytania, rywalizując z widzącymi rówieśnikami, zdobywając wyróżnienia. Jeden z naszych uczniów został przed laty Mistrzem Czytania wśród uczniów małopolskich szkół.

Dzięki współpracy z Biblioteką Kraków nasi uczniowie mają możliwość uczestniczenia w spotkaniach z ulubionymi autorami, np. z Barbarą Gawryluk i Justyną

Bednarek. Jesteśmy zapraszani na zajęcia czytelnicze w Bibliotece Kraków oraz na przedstawienia teatralne dla uczniów klas I–III.

Współpracujemy również z Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Krakowie, m.in. w ramach projektu „Kultura bez barier”. Nasi uczniowie biorą udział w warsztatach czytelniczych, jak na przykład „Literackie frywolitki”, w konkursach plastycznych i wystawach.

Mamy nadzieję na kontynuację tych form współpracy. W codziennej pracy w bibliotece często powtarzamy za naszym niewidomym absolwentem – miłośnikiem książek: Czytaj, ile sił w rękach!

BIBLIOGRAFIA

- Dziewa R., *Alfabet Braille'a*, P.H.U. Impuls, Lublin 2018.
- Ingram B., *Czy pismo Braille'a jest jeszcze potrzebne?*, „Co słyhać? Biuletyn ZSiP pn. Centrum dla Niewidomych i Słabowidzących w Krakowie” 2023, nr 1, s. 18–22.
- Instrukcja tworzenia i adaptowania ilustracji i materiałów tyflograficznych dla uczniów niewidomych. Opracowana na zlecenie Departamentu Zwiększania Szans Edukacyjnych MEN*, red. E. Więckowska, Bydgoszcz–Kraków–Laski–Owińska 2011.
- Jak pomóc dzieciom słabowidzącym? Poradnik dla rodziców, nauczycieli i studentów*, red. W. Utnik, A. Lisowska, E. Sękowska, Poli ART studio, Lublin 1996, s. 13–17.
- Mellor C.M., *Louis Braille. Dotyk geniuszu*, Fundacja Szansa dla Niewidomych, Warszawa 2009.
- Paplińska M., *Nauka brajla w weekend. Podręcznik dla studentów kierunków pedagogicznych, nauczycieli, wykładowców pracujących z niewidomym uczniem i studentem*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2009.
- P. Wdówik, *Zasady adaptacji podręczników szkolnych i materiałów dydaktycznych do wersji brajlowskiej*, Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.
- Zasady adaptacji materiałów dydaktycznych do potrzeb osób słabowidzących*, red. D. Kończyk, Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011.